

(PRAWIE) WSZYSTKO, CO WARTO WIEDZIEĆ O PROGRAMACH NAUCZANIA

Co zrobić, by wszyscy uczniowie dotarli do mety z jak najlepszymi wynikami?

Program, czyli curriculum

Program po łacinie znaczy curriculum, czyli w dosłownym tłumaczeniu „tor wyścigu rydwanów”.
Tor jest dla wszystkich taki sam, a wyznacza go podstawa programowa

MARLENA DERLUKIEWICZ

Celem wyścigu jest zwycięstwo. Pojawia się więc kluczowe pytanie, co zrobić, by wszyscy uczniowie dotarli do mety z jak najlepszymi wynikami, czyli osiągnęli maksymalny rozwój i sukces na egzaminie. Nie ma na to jednego gotowego przepisu. Przepis trzeba stworzyć samodzielnie, co nie znaczy, że nie można odwoływać się do sprawdzonych wzorców.

Każdy nauczyciel chce osiągnąć mistrzostwo w nauczaniu swojego przedmiotu. Stworzenie swego rodzaju drogowskazu, jak pracować, który będzie efektywny i efektowny zarazem, ma sens, jeżeli to będzie nasz własny program, w którym to sam nauczyciel wybierze te rozwiązania metodyczne, które okażą się najbardziej sprzyjające rozwojowi jego uczniów i pozwolą mu osiągnąć zaplanowane cele.

Twórca metody projektu edukacyjnego William Kilpatrick twierdził, że uczniów nie powinno się „zmuszać do podejmowania niechcianych

przez nich działań, bo jako niechciane – nie przyniosą trwałego i zadowalającego efektu”. (www.szkolnictwo.pl). Z dorosłymi, więc także z nauczycielami, jest tak samo jak z uczniami. Samodzielne stworzenie sobie bazy (nieustannie wzbogacanej) w postaci całego katalogu metod i technik pracy, sposobów oceniania, planu pracy, dobrze zaplanowanej ewaluacji przyniesie pożądane efekty w postaci satysfakcjonujących osiągnięć uczniów, czyli przyczyni się do sukcesu dydaktycznego. Czas najwyższy, żeby program nauczania przestał być dokumentem martwym, leżącym na półce u dyrektora i odkurzany, gdy w szkole pojawia się kontrola.

Czas najwyższy, żeby program nauczania przestał być dokumentem martwym, leżącym na półce u dyrektora

Żeby tak się stało, żeby przede wszystkim mieć poczucie, że napisanie własnego programu lub rzetelne i sensowne zmodyfikowanie programu innego autora leży w kompetencjach każdego z nas, trzeba sobie zdawać sprawę z kilku rzeczy:

» Podstawa programowa jest fundamentem programu nauczania. Nie trzeba na siłę formułować na nowo treści (wymagań szczegółowych) i osiągnięć uczniów, ponieważ w podstawie mamy „dwa w jednym”; treści zostały sformułowane w języku wymagań (osiągnięć).

» Tworząc dwa rozdziały, czyli „Sposoby osiągania celów” i „Kryteria oceniania”, nauczyciele mogą, a nawet powinni, korzystać z dorobku doświadczonych nauczycieli, metodyków, naukowców. Nauczyciel nie musi codziennie odkrywać Ameryki. Nie jest alfą i omegą i niekoniecznie zaraz po studiach ma opanowany warsztat metodyczny. Przecież aktor nie jest zmuszany do napisania sobie roli, uszycia kostiumu, wykonania scenografii...

Dobre rady...

Skąd wziąć program nauczania?

Zgodnie z przepisami prawa nauczyciel ma trzy możliwości:

- » wybrać program stworzony przez innego autora;
- » zmodyfikować program stworzony przez innego autora;
- » napisać swój własny program (samodzielnie lub w zespole).

Który sposób wybrać? Wady i zalety każdego pokazuje tabelka obok – efekt pracy nauczycieli uczestniczących w szkoleniu „Konstruowanie programów nauczania kształcenia ogólnego zgodnych z nową podstawą programową” w Dębem we wrześniu 2011 r.

MARLENA DERLUKIEWICZ

Możliwość	Pozytywne aspekty tej możliwości	Negatywne aspekty tej możliwości
1. Wybór programu, który napisał ktoś inny (np. oferowanego przez wydawnictwo)	<ul style="list-style-type: none"> » oszczędność czasu » zgodność z podręcznikiem » nawet w sytuacji, gdy program nie przechodzi przez procedurę dopuszczenia ministerialnego, spodziewamy się, że został sprawdzony, przeszedł wewnętrzną ewaluację, np. w wydawnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> » niedostosowany do potrzeb uczniów » zbytnia uniwersalizacja, ogólność zapisów » brak indywidualizacji metod i form pracy adresowanych do konkretnych uczniów » niedostosowany do środowiska lokalnego, bazy szkoły » konieczność realizacji treści i metod pracy, z którymi się nie utożsamiamy » „jak wszystko z second handu nie zawsze pasuje”.
2. Modyfikacja cudzego programu nauczania	<ul style="list-style-type: none"> » możliwość dostosowania do potrzeb i możliwości uczniów » możliwość realizacji własnych pasji i pomysłów » dostosowanie do wizji i zasobów szkoły » oparcie na solidnych, sprawdzonych podstawach » poczucie bezpieczeństwa wynikające z przekonania, że program jest dziełem zespołu ludzi (np. z wydawnictwa), więc nie powinien zawierać podstawowych błędów 	<ul style="list-style-type: none"> » możliwość wypaczenia idei, koncepcji autora » dzieło obcego autora, więc mniejszy stopień utożsamienia i odpowiedzialności za efekty » „jak z domem do remontu, przy złym wyborze taniej wyjdzie zbudowanie od nowa niż poprawianie starego”
3. Napisanie własnego programu nauczania	<ul style="list-style-type: none"> » w największym stopniu dostosowanie do potrzeb i możliwości uczniów » możliwość realizacji własnych pasji i pomysłów (np. innowacji) » maksymalne wykorzystanie zasobów szkoły » prestiż zawodowy » utożsamienie z dziełem » duża odpowiedzialność za efekty kształcenia » zadowolenie z efektów własnej pracy, co zwiększa motywację i przeciwdziała wypaleniu zawodowemu » program można, a nawet trzeba, udoskonalać i poprawiać » „dom wybudowany od podstaw w największym stopniu zaspakaja nasze potrzeby, ale... 	<ul style="list-style-type: none"> » duży wkład pracy własnej » możliwość popełnienia błędów » duże poczucie obowiązku » obawa przed popełnieniem poważnych błędów » brak wsparcia, szczególnie gdy piszemy program samodzielnie » konieczność znalezienia odpowiednich pomocy edukacyjnych, np. podręcznika

» ... ponoć dopiero trzeci dom jest idealny”

Jak przygotować program nauczania?

MARLENA DERLUKIEWICZ

I. Przygotowanie

- 1** Zapoznanie się z częścią ogólną „O potrzebie reformy programowej kształcenia ogólnego”
 - 2** Zapoznanie się częścią wstępną podstawy programowej określonego etapu edukacyjnego
 - 3** Analiza rozdziału „Zalecane warunki i sposób realizacji”
 - 4** Analiza podstawy programowej przedmiotu z etapu niższego
 - 5** Analiza podstawy programowej przedmiotu, którego dotyczy program
 - 6** Diagnoza zespołu klasowego uczniów
 - 7** Przygotowanie strony tytułowej programu i wstępu
- Elementy niezbędne, które powinny się znaleźć w dokumencie, to:
- » nazwa przedmiotu lub bloku przedmiotów,
 - » typ szkoły i etap nauki,
 - » autor programu,
 - » właściciel autorskich praw majątkowych, również w przypadku modyfikacji,
 - » liczba godzin przeznaczonych na realizację programu,
 - » warunki wdrożenia programu (liczba godzin, poziom uczniów, niezbędne pomoce dydaktyczne, kompetencje nauczyciela).

II. Tworzenie programu

- 1** Sformułowanie szczegółowych celów kształcenia
 - 2** Cele wychowania
 - 3** Treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego
- Nauczyciel historii uczący w gimnazjum po przeanalizowaniu celów i treści zapisanych w podstawie

Krok po kroku

Co powinno się znaleźć w programie nauczania?

Przedstawiamy to krok po kroku

DAMIAN RUCIŃSKI

stwierdza, że dokument ten jasno określa, czego ma nauczyć swoich uczniów. Odpowiada mu chronologiczny układ treści, nie ma potrzeby większego uszczegóławiania zapisów. Nie ma pomysłu na inną koncepcję, np. układ problemowy. Dlatego postanawia ograniczyć się tylko do podziału treści na poszczególne lata. Ma takie prawo.

Polonista w szkole podstawowej również jest usatysfakcjonowany swoją podstawą, ale ponieważ proponuje ona tylko spis lektur, a wybór pozostawia w gestii nauczyciela (i ucznia!), wybiera teksty, które będzie omawiać w poszczególnych klasach. Zachowuje cele i treści z podstawy, nadaje im odpowiedni układ.

Nauczyciel ma jednak też prawo wykraczać poza podstawę programową. W takim wypadku powinien

dopisać w swym programie cele i treści, o które chce ją poszerzyć (np. w klasie „dziennikarskiej”, „teatralnej”, „ekologicznej”, w klasie dla uczniów uzdolnionych sportowo czy też uzdolnionych matematycznie...). Musi jednak przeanalizować sytuację i mieć pewność, że realizacja dodatkowych treści nie odbędzie się kosztem celów i treści zapisanych w podstawie i będzie z nimi spójna.

- 4** Zapisy w programie – procedury osiągania celów, które można scharakteryzować za pomocą następujących określeń:
 - » pomagające zrealizować zapisane w podstawie cele i treści
 - » „Motywacja i wydajność błyskawicznie wzrastają, kiedy uczniowie osiągają wyznaczone cele” (Bettie Youngs)
 - » różnorodne
 - » „Ponieważ umysł nie może skupiać się na wszystkim, mało interesujące, nudne i monotonne lekcje po prostu nie zostaną zapamiętane” (Lana Ellison)
 - » aktywizujące (co nie znaczy, że metody podające są niedopuszczalne)
 - » „Nauczycielowi wydaje się, że wie mnóstwo rzeczy, które stara się wtłoczyć uczniom do głowy. Filozof próbuje znaleźć odpowiedź na pytanie wspólnie z uczniami” (Jostein Gaarder, „Świat Zofii”)
 - » kształcące umiejętności ponadprzedmiotowe, w tym umiejętność współpracy w zespole
 - » „Sztuka nauczania jest sztuką wspólnego odkrywania” (Mark van Doren)

- » przydatne i użyteczne
 - » motywujące uczniów do pracy
 - » „To, czy sprawdza się sukcesy czy błędy, ma naprawdę ogromne znaczenie. Sukces obliuguje do tego, żeby następnym razem wypaść jeszcze lepiej” (Martin V. Covington, Karen Manheim Teel)
 - » angażujące różne zmysły (polisensoryczne), wykorzystujące ruch, inteligencję wielorakie, technologię komputerową
 - » „Słyszę i zapominam, widzę i pamiętam, robię i rozumiem” (Konfucjusz)
 - » działający na emocje, potrafiące zaciekać
 - » „Przeciętny nauczyciel mówi, dobry nauczyciel tłumaczy, wybitny nauczyciel pokazuje, wielki nauczyciel inspiruje” (William Arthur Ward)
 - » dostosowane do potrzeb uczniów, zapewniające pracę z uczniami słabszymi lepszymi, czyli indywidualizację
 - » „Jak rybak idzie na ryby, to zabiera ze sobą przynętę, która smakuje rybie, a nie rybakowi” (Aleksander Kamiński)
 - » rozwijające kreatywność
 - » „Kreatywność to wymyślanie, eksperymentowanie, wzrastanie, ryzykowanie, łamanie zasad, popełnianie błędów i dobra zabawa” (Mary Lou Cook)
 - 5** Krok piąty (może być, ale nie musi). Podział przedmiotu na działy lub umiejętności
 - 6** Przeanalizowanie swojego przedmiotowego systemu oceniania
- W programie powinny znaleźć się zapisy na temat:

- » sposobów informowania ucznia o jego postępach oraz uzasadnienie oceny
- » oceniania różnych przejawów aktywności ucznia
- » systematyczności i częstotliwości oceniania
- » kryteriów oceniania

III. Ewaluacja programu nauczania

- 1** Ewaluacja na etapie tworzenia programu

Autor piszący program zaczyna proces ewaluacji już w chwili, kiedy przystępuje do działania. Autoewaluacja służy temu, by na etapie tworzenia wyeliminować jak najwięcej błędów. Temu służy też recenzja programu rzetelnie przeprowadzona przez innego nauczyciela przedmiotu lub metodyka.
- 2** Ewaluacja w trakcie realizacji programu (ewaluacja formatywna)

Nauczyciel za każdym razem, gdy bada osiągnięcia swoich uczniów, dokonuje pośrednio ewaluacji programu. W wypadku osiągnięcia niesatysfakcjonujących wyników trzeba na bieżąco podjąć decyzję o wprowadzeniu zmian, np. dodaniu lub usunięciu pewnych metod/ technik pracy, zwiększeniu liczby godzin, zrezygnowaniu z treści wykraczających poza podstawę, jeżeli takie zostały dodane.
- 3** Ewaluacja na koniec etapu kształcenia (ewaluacja sumatywna)

Ewaluacja sumatywna to ostateczna i całościowa ocena programu. Ma określić, jakie zmiany wiedzy i umiejętności uczniów zaszły w czasie realizacji programu, czy zostały osiągnięte zamierzone cele.

W wyniku przeprowadzonej ewaluacji podejmujemy decyzję, czy program ma być kontynuowany czy przerwany. Jeżeli kontynuowany, to co należy w nim ulepszyć, zmienić. ■

Program nauczania a plan nauczania i podręcznik

Plan nauczania nie jest w myśl rozporządzenia częścią programu, jego posiadania nie narzuca także żaden przepis prawa oświatowego, ale wydaje się, że w procesie planowania pracy nauczyciela jest elementem niezbędnym.

Głównym celem planu pracy jest zaplanowanie czynności ucznia i swoich własnych tak, by uczeń opanował w trakcie lekcji wymagania zapisane w podstawie programowej. Plan nauczania należy traktować jako swego rodzaju harmonogram realizacji celów i treści z podstawy oraz ewentualnie treści, o które nauczyciel poszerzył podstawę. Plan nauczania to dokument żywy, który powinien być uzupełniany i modyfikowany przed każdą lekcją i po niej. Można korzystać z propozycji wydawnictwa, ale koniecznie należy je modyfikować. Jako dokument żywy, który może być uzupełniany i korygowany

przy każdych zajęciach, plan nie może być tworzony z dużym wyprzedzeniem, przed poznaniem klasy i na cały rok szkolny. Bardzo ważne jest, by nauczyciel miał świadomość, że nie ma i nie może być jednego uniwersalnego planu nauczania dla wszystkich nauczycieli przedmiotu określonego etapu edukacyjnego.

Wybór podręcznika i innych pomocy, z którego autor programu i jego uczniowie będą korzystać

Nauczyciel nie ma obowiązku korzystać z jednego podręcznika. Może treści nauczania wybierać z wielu, może sam je tworzyć, nie wskazując uczniom żadnego podręcznika. W praktyce nauczyciel najczęściej wskazuje uczniom podręcznik, który według niego najlepiej będzie go wspierał w realizacji wymagań zapisanych w podstawie. Wybór podręcznika, który w największym stopniu pomoże w realizacji zamierzonych celów,

w którym metody pracy będą podobne do tych opisanych w programie nauczania, jest zadaniem trudnym i odpowiedzialnym.

Wydawnictwa na wyraźną prośbę nauczycieli tworzą plany pracy/rozkłady materiałów (nazewnictwo nie jest ujednolicone). Autorami są czasami autorzy podręczników, czasami pracownicy redakcji, czasami nauczyciele pracujący z tymi podręcznikami. Trzeba wyraźnie zaznaczyć, że plan nauczania wydawcy podręcznika to propozycja, którą należy traktować jako pomoc przy tworzeniu własnego planu, ponieważ nie ma i nie może być jednego, uniwersalnego planu dla wszystkich nauczycieli. W praktyce plany stworzone przez wydawnictwa odnoszą się do wszystkich treści zawartych w podręczniku, a tymczasem:

- » nauczyciel nie ma obowiązku omówić wszystkich treści z podręcznika (np. z języka polskiego nie musi przeanalizować wszystkich

utworów zamieszczonych w podręczniku, z matematyki – rozwiązać wszystkich zadań), ma natomiast obowiązek zrealizować w całości podstawę programową.

- » każdy nauczyciel ma prawo wybrać z podręcznika materiał, na podstawie którego będzie realizował podstawę programową. Ma więc prawo z niektórych tematów, tekstów czy zadań zrezygnować, a inne dodać.

Zasadne byłoby więc przeanalizowanie przez nauczycieli wybranych podręczników pod kątem wymagań wykraczających poza podstawę, szczególnie jeżeli pracują oni z bardzo słabym zespołem klasowym, dla którego dobre opanowanie wszystkich wymagań zawartych w podstawie nie jest łatwe.

Warto też pamiętać, że:

- » Nauczyciel może omawiać tematy w innej kolejności niż zaproponowana przez autora planu. Kolejność narzuci np. na języku pol-

skim wybór lektur, które nauczyciele będą omawiać z uczniami.

- » Różna może być liczba godzin poświęconych na kształcenie określonej umiejętności opisanej w podstawie – należy to dostosować do możliwości klasy, z którą pracuje nauczyciel.
- » Wydawnicze plany nauczania powstają w oparciu o teksty i odnoszące się do nich ćwiczenia oraz zadania, które pojawiły się w podręczniku. Nauczyciele powinni wzbogacić propozycje autora planu o swoje pomysły zadań realizowanych na lekcjach. Mogą się pojawić zupełnie inne metody pracy i inne środki dydaktyczne, niż przewidzieli to autorzy podręczników. Nauczyciele oczywiście mają możliwość innego sformułowania tematów lekcji, część tych tematów może być autorstwa uczniów.

MARLENA DERLUKIEWICZ

Przykładowe programy nauczania można pobrać ze strony www.ore.edu.pl/s/157

Do trzech razy sztuka, czyli o tym, jak powstają programy autorskie...

GABRIELA OLSZOWSKA

Pierwszy raz
napisałam program...

...zwany wtedy może na wyrost od razu autorskim do kl. IV szkoły podstawowej, zdobywając – zgodnie z ówczesnym prawem – pozytywną opinię doradcy metodycznego i zgodę dyrektora szkoły na uczenie historii oraz pozytywną opinię rady pedagogicznej. Był rok 1996. Program nosił tytuł „O, Kocham Kraków”. Ówczesna szkoła, w której pracowałam, leżała w centrum Krakowa, niedaleko Barbakanu, historia także znajdowała się w zasięgu nóg, więc uczyliśmy się na ulicach miasta.

Od roku pracowałam w programie Kreator pod opieką prof. Jana Potworowskiego i Morag Charwood i stawałam się coraz odważniejsza, dorastałam do roli nauczyciela języka polskiego, wychodziłam bez żalu z roli filologa. Miałam od nowego roku otrzymać wychowawstwo w klasie IV i, co było wtedy naturalne, aż sześć godzin języka polskiego. Może trochę na wyrost poprosiłam dyrektora szkoły o możliwość nauczania historii, razem z godziną wychowawczą dawało to kontakt z dziećmi przez osiem godzin w tygodniu.

Język polski podporządkowałam historii, która wyznaczała rytm pracy, tematykę wycieczek, gier i zabaw. Historia nie była jakimś natrętnym atakowaniem dzieci datami – to były opowieści, gawędy, a przede wszystkim wyprawy. Korzystałam ze starej książki z gawędami historycznymi dla dzieci. O teksty z języka polskiego nie było trudno. Czyż nie jest pięknie poczytać piosenkę o Wicie Stwoszu Gałczyńskiego

Pisz, nie bój się

Trzykrotnie podchodziłam do zagadnienia pisania programu własnego, za każdym razem decyzja zapadała z nieco innych powodów, efekty były także różne

przed ołtarzem w Bazylice Mariackiej? Program był wpisany w moje miasto, trzeba było go odszukać.

Przedmiot, który realizowaliśmy naprawdę, choć wpisywałam w dziennik – „język polski”, „historia” czy „godzina wychowawcza”, nazywałby się edukacją regionalną.

Drugie podejście do pisania programu...

...wyrosło z nieumiejętności pracy z ówczesnymi podręcznikami. Więcej kserowałam, niż korzystałam z gotowych rozwiązań dydaktycznych. Po co więc było się męczyć z podręcznikami dalej? Był rok 1998. Żaden z ówczesnych dostępnych czterech podręczników mi nie odpowiadał. Lubiłam inne teksty, opracowania dydaktyczne albo mnie drażniły, albo śmieszyły. Obecność pytań pod tekstami zabijała według mnie aktywność i ciekawość dzieci. Do dziś uważam, że podręcznik polonistyczny w szkole nie jest niezbędny. To było ważne odkrycie i doświadczenie.

Wybrałam teksty, które lubiłam i które były według mnie nośne dydaktycznie. Podpatrzyłam strukturę programu ministerialnego, odtworzyłam intuicyjnie komponenty programu. Spisałam pomysły i porządkowałam.

DAMIAN RUTKIEKI

Nie bój się – Twój program jest lepszy od każdego nie-Twojego. Może być nawet niedoskonały, ale jest Ci bliski, Ty go rozumiesz najlepiej

Program nosił tytuł „Na drogach i bezdrożach kultury”. Pomysł był technicznie prosty – książka powstawała systematycznie z zapisów lekcyjnych i tekstów przynoszonych w określonym rytmie. Sekwencję uporządkował dokument zwany programem. Powstał segregator.

Trzeci program...

...o charakterze ministerialnym, a więc w pewnym sensie ogólnie dostępnym, pt. „Do Itaki”, pisany był we współpracy z autorami podręcznika i powstawał równoległe do niego. Dziś wiem, że takie ujęcie w literaturze fachowej nazywa się programem dużym (pełnym). U źródeł stały określone i jasno wyartykułowane założenia, nazwijmy je potocznie, filozoficzne. Odkryciem teoretycznym był dla mnie konstruktywizm pedagogiczny. Uznałmy w zespole autorskim, że ważne jest nie tylko „co” i „jak”, ale przede wszystkim – „kto”. W szkole ważny jest nauczyciel i uczeń oraz jego możliwości odbioru. Szkoła na niższym etapie kształcenia winna przygotować do odbioru dzieł poważnych i ważnych, klasyki. Najpierw więc trzeba pokazać np., jak jest zbudowana literatura, ważne są też elementy kulturoznawstwa.

Istotna była więc podstawa programowa z reformy Mirosława Handkego z roku 1999 i zdecydowana postawa wierności wobec niej. Wydaje mi się z perspektywy czasu, że nasz program najlepiej, jak potrafiłmy to uwzględnić, zauważył i brał pod uwagę w ogóle tzw. kompetencje kluczowe, wpisane wtedy w tzw. zadania ogólne szkoły. Wiele programów opuściło ten istotny fragment podstawy.

Impuls

Na koniec muszę przyznać, że był jeszcze jeden impuls – wykład prof. Dylaka w Jachrance w 1998 roku, w którym prezentował fragmenty swojego doktoratu będącego podstawą do późniejszego opracowania pt. „Wstęp do konstruowania programów nauczania” z 2000 roku. Zakończenie tego dzieła powtarzam sobie i innym jak mantrę, gdy komuś towarzyszy lęk przed własnym, osobistym i wolnym działaniem: „Wszelkie utopie, także te w edukacji, prowadzić mogą do totalitaryzmu. Aby być utopistą, musisz wiedzieć, co jest najlepsze: ale każdy kto wie, co jest najlepsze, ostatecznie będzie skłonny narzucać swoje »najlepsze« innym, którzy różnią się w sposobie myślenia” (Karl Popper).

Nie bój się – Twój program jest lepszy od każdego nie-Twojego. Może być nawet niedoskonały, ale jest Ci bliski, Ty go rozumiesz najlepiej. Masz do tego prawo. Masz obowiązek wobec siebie i uczniów, oprócz tego warto. Będziesz skuteczniejszy.

Programów nauczania winno być wiele i naprawdę jest tyle, ilu nauczycieli – oni wiedzą, co dla nich i dla ich uczniów jest najlepsze, i nie muszą tego narzucać innym nauczycielom w żadnym dokumencie o charakterze państwowym. Różnimy się w sposobie myślenia i to jest cenne. Najcenniejsze. ■

Programy nauczania w prawie oświatowym

Co wynika z przepisów?

Zadania dyrektora związane z dopuszczaniem programów nauczania znajdują się w dwóch dokumentach – w Ustawie o Systemie Oświaty oraz w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 roku w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz.U. poz. 752).

Pierwszy z tych dokumentów jest bardziej ogólny, a zapisy związane z interesującym nas tematem zawarte zostały w art. 22a:

1 „Nauczyciel ma prawo wyboru podręcznika spośród podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego.

2 Nauczyciel przedstawia dyrektorowi szkoły program wycho-

wania przedszkolnego lub program nauczania. Dyrektor szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, dopuszcza do użytku w danej szkole zaproponowany przez nauczyciela program wychowania przedszkolnego lub program nauczania”.

Szczegółowo kwestie związane z dopuszczaniem do użytku szkolnego programów nauczania zostały przedstawione w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 21 czerwca 2012 r. W Rozporządzeniu wymienione zostały elementy, które powinny się znaleźć w programie nauczania, aby mógł on zostać dopuszczony do użytku w szkole. Zapisy dotyczące dopuszczania programów nauczania zawierają się w paragrafie 4 Rozporządzenia:

§ 4.1. Program nauczania ogólnego obejmuje co najmniej jeden etap edukacyjny i dotyczy edukacji

wczesnoszkolnej, przedmiotu, ścieżki edukacyjnej, bloku przedmiotowego lub ich części i może być dopuszczony do użytku w danej szkole, jeżeli:

1 stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, określonej w przepisach w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół;

2 zawiera:

a) szczegółowe cele kształcenia i wychowania,
b) treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego,
c) sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy

w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany,
d) opis założonych osiągnięć ucznia, a w przypadku programu nauczania ogólnego podstawę programową kształcenia ogólnego – opis założonych osiągnięć ucznia z uwzględnieniem standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, określonych w przepisach w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów,
e) propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia;

3 jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym.

§ 4.2. Przed dopuszczeniem programu nauczania ogólnego do użytku w danej szkole, dyrektor szkoły może zasięgnąć opinii:

1 nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, posiadającego wykształcenie wyższe i kwalifikacje wymagane do prowadzenia zajęć edukacyjnych, dla których program jest przeznaczony, lub

2 konsultanta lub doradcy metodycznego, lub

3 zespołu nauczycielskiego, zespołu przedmiotowego lub innego zespołu problemowo-zadaniowego, o których mowa w przepisach w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół.

§ 4.3. Opinia, o której mowa w ust. 2, zawiera w szczególności ocenę zgodności programu nauczania ogólnego z podstawą programową kształcenia ogólnego i dostosowania programu do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony.

PIOTR MULKOWSKI

Dyrektor szkoły a programy nauczania

Nie podcinajmy skrzydeł

Kiedy przedstawiamy zadania dyrektora wynikające z Rozporządzenia MEN w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów, warto pamiętać o kilku sprawach, które w tym Rozporządzeniu zapisane nie są, ale powinny być wzięte pod uwagę przez osobę kierującą szkołą

PIOTR MULKOWSKI

Przede wszystkim – nie zniechęcać nauczycieli do pisania programów. Samo przedsięwzięcie jest dla przyszłego autora programu bardzo pracochłonne, a dyrektor, który nie będzie sprzyjał realizacji tego trudnego zadania, stanowi dodatkową barierę.

1 Nie bądźmy nadmiernie rygorystyczni dokumentacyjnie, nie czujemy poszczególnych zapisów i nie starajmy się znaleźć w nich tego, co nie zawsze jest zawarte. Jako przykład może posłużyć termin „zgodność”. Nie oznacza on identyczności. Zgodność to „harmonia, współbrzmienie, tożsamość, zbieżność, zestrojenie, dopasowanie, synchronizacja, pokrywanie się itp.”. Dlatego jeżeli zapis z Rozporządzenia MEN w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów stwierdza, że program zawiera w sobie „treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego”, to pamiętajmy o tym, iż wymagana jest zgodność, a nie identyczność.

2 Nie podcinajmy skrzydeł tym, którzy mają ochotę i zarazem kompetencje, by tworzyć programy nauczania. Często pozostają oni w sytuacji mało komfortowej w gronie nauczycielskim – pisanie autorskich programów nauczania nigdy nie będzie zjawiskiem masowym. I pamiętajmy, nie jest problemem, gdy nauczyciel jest lepszy od dyrektora w tej dziedzinie.

Obok – przykładowy wniosek, karta oceny formalnej i decyzja o dopuszczeniu programu do użytku w szkole

MAREK SUCHIEKI

Warto wiedzieć

Procedura dopuszczania programów nauczania do użytku szkolnego

I Wniosek nauczyciela* – opinia Rady Pedagogicznej** – decyzja dyrektora o dopuszczeniu do użytku szkolnego***.

II Wniosek nauczyciela* – opinia innego nauczyciela, doradcy metodycznego lub zespołu* – opinia Rady Pedagogicznej** – decyzja dyrektora o dopuszczeniu do użytku szkolnego***.

*dyrektor szkoły ustala, jakie informacje znajdują się we wniosku i w opinii, jaką mają one formę, kiedy są składane,

**Rada Pedagogiczna wyraża opinię w formie uchwały, minimum dokumentacji to zapis w protokole z posiedzenia RP,

***dopuszczenie dokumentowane w formie przyjętej w szkole, np. zarządzenie, adnotacja na wydruku programu.

wzór

WNIOSEK DO DYREKTORA SZKOŁY O DOPUSZCZENIE DO UŻYTKU PROGRAM NAUCZANIA

Na podstawie art. 22a ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. Nr 256 ze zm.), w związku z § 2 ust. 2 Rozporządzenia MEN z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz.U. poz. 752) wnioskuję o dopuszczenie programu nauczania

Nazwa programu
Przedmiot.....
Etap edukacyjny.....
Rok szkolny.....
Autor (autorzy) programu.....

Rodzaj programu:

- » własny
- » własny – opracowany zespołowo
- » opracowany przez innego autora – modyfikowany*
- » opracowany przez innego autora

*Program jest modyfikowany w następujących elementach (naieży wymienić)

.....
podpis nauczyciela

Karta oceny formalnej dokonanej przez dyrektora

Warunki formalne wynikające z Rozporządzenia MEN	Określenie spełnienia
stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego albo w dotychczasowej podstawie programowej kształcenia ogólnego	tak/nie
zawiera:	
szczegółowe cele kształcenia i wychowania	tak/nie
treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego	tak/nie
sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany	tak/nie
opis założonych osiągnięć ucznia, a w przypadku programu nauczania ogólnego uwzględniającego dotychczasową podstawę programową kształcenia ogólnego – opis założonych osiągnięć ucznia z uwzględnieniem standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, określonych w przepisach w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów	tak/nie
propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia	tak/nie
jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym	tak/nie
Opinia Rady Pedagogicznej Decyzja dyrektora szkoły:	Data: pozytywna/negatywna podpis dyrektora

LOGOTYPY